

2022-01-08

Döden och skapelsen

Att Gud skapade en värld utan lidande och död och där döden bara var något som kom in först efter människans syndafall går inte ihop med evolutionsteorin. Men det hade inte gått ihop med hur vår tillvaro är beskaffad över huvud taget oavsett om evolution är ett faktum eller inte. Såsom ekologin är beskaffad är det uppenbart att liv utan död hade varit en omöjlighet.

Djur och natur ingår i ett kretslopp där individens död ger plats för nya individer. Skulle döden inte funnits borde inte heller fortplantning funnits. Det är så naturen fungerar och detta är ett resultat av skapelse inte av fallet. Och det går inte att föreställa sig att hela systemet med fortplantning och reproduktion bara skulle ha kommit in i efterhand på grund av människans fall.

Men kan man tänka sig att rovdjuren från början var växtätare, så att djuren, även om de levde en begränsad tid dog en naturlig död av ålderdom och slapp uppleva en våldsamt död där de blev mat åt andra? Jag har svårt att se det så. Rovdjuren är anpassade för att jaga och äta kött, både när det gäller deras matsmältningssystem och beteende. Växtätare har inga klor och huggtänder, de har ingen jaktinstinkt. Varför skulle Gud ha försett vissa djurarter med detta om det inte var meningen att de skulle användas?

Psaltaren 104 är en lovsång till Skaparen och beskriver livets kretslopp som något gott: "Du döljer ditt ansikte, och de blir förskräckta, du tar ifrån dem deras ande, och de dör och blir åter till mull. Du sänder din ande, då skapas liv. Du gör jorden ny."¹ Här är det Gud som tar ifrån djuren deras livsande, de dör och blir mull och näring till nytt liv. Och även rovdjuren har sin plats i Guds skapelse: "Du sänder mörker, och det blir natt. Då myllrar alla djur i skogen fram, de unga lejonerna ryter efter rov och begär sin föda av Gud."²

Döden ger näring åt nytt liv och nytt liv kan inte fortsätta utan döden. Detta är inte resultatet av fallet utan en realitet inbyggd i skapelsen där död och liv ingår i ett naturligt kretslopp. Psalmisten lovprisar Gud för allt detta: "Otaliga är dina verk, o Herre! Med vishet har du gjort dem alla, jorden är full av vad du skapat."³ Det finns ingen antydning att just rovdjurens jaktinstinkt inte skulle vara resultatet av Guds vishet. Att vissa djur är köttätare som lever av växtätare ingår i Guds ursprungliga plan för sin skapelse. Det råder ju inget tvivel om att rovdjuren behövs. I Sverige utrotades vargarna mot slutet av 1800-talet vilket innebär att mänskliga jägare måste ta deras plats för att hålla älgstammen på en rimlig nivå.

Det vi ser i naturen är jämvikt och balans. Och att de olika arterna, både predatorer och bytesdjur fyller sin funktion, varje art har sin ekologiska nisch i Guds skapelse.

Men en zebra måste ju känna både skräck och smärta när den attackeras av lejonet? Kan Gud se på detta och konstatera att även detta är gott? Jag kan ju inte tänka mig att just smärtan som sådan är något gott, men vi kan ju ändå konstatera att den fyller en funktion.

Djurens (och vår) förmåga att känna smärta är en nödvändig del av det sensoriska systemet. Utan den förmågan skulle vi snart skada oss, råkar man lägga en hand på en het platta är det smärtsignalen som räddar oss från att bränna handen.

---

¹ Ps 104:29-30

² Ps 104:20-21

³ Ps 104:24

Men i vilken grad känner djuren smärta? Alla varelser, även bakterier, har förmåga att känna av sin omgivning. Bakterier har receptorer som kan känna av giftiga ämnen i bakteriens omgivning och som gör att den tar sig till en säkrare plats. Hos högre djurarter har system av nervceller utvecklats och i kombination med en mer komplex hjärna som blivit mer och mer medveten har också upplevelsen av smärta ökat. Ju högre medvetande, desto större möjlighet att känna smärta, men detta betyder också att djuren inte känner smärta på samma nivå som vi människor.

Ingen skulle ju säga att en bakterie känner smärta när dess receptorer känner av ett giftigt ämne. En viss grad av medvetande är nödvändigt för att man ska kunna tala om smärta. Smärta är ju inte enbart nervsignaler utan en upplevelse, och då måste det finnas ett subjekt som upplever. Det är naturligtvis omöjligt för oss att helt förstå hur djuren upplever smärta, vi kan ju inte tänka bort vår högre grad medvetande och därmed högre upplevelsenivå. Men jag kan inte tro att Zebrans skräck och smärta är på samma nivå som en människa hade gjort i samma situation.

Men även om man tar i beaktande att djurens smärtupplevelse ligger på en lägre nivå än vår, kommer man inte ifrån att Gud valde att skapa genom en lång utveckling som inkluderade död och lidande i varierande grad. Hur ska man svara på det?

Jag har inget annat svar än att man inte löser problemet genom att bortse från evolutionen för även dagens zebror blir ju bitna av lejonerna. Även om man hänvisar till att syndafallet drog med sig resten av skapelsen, är ju zeborna likväl oskyldiga, lika oskyldiga som de som levde innan människan kom in i historien.

Oskyldigt lidande är ett faktum både i djurvärlden såväl bland människor. Det är vårt teodicéproblem och om evolutionen har hänt eller inte förändrar inte saken.

Gud skapade en värld där döden är en nödvändig del. Utan död ingen plats för nytt liv, utan rovdjur hade den ekologiska balansen inte upprätthållits.

Vi ska inte heller överdriva det som vi uppfattar som ont i skapelsen. Jag så den fantastiska dokumentären *Bläckfisken och jag*, som handlar om en person som filmar en bläckfisks liv och kommer mycket nära den. När bläckfisken vid ett tillfälle angrips av en haj gör filmaren inget för att hjälpa den. Inte för att han inte lider med den – utan för att det är naturens ordning (och alltså Guds ordning). Han hoppas innerligt att den ska klara sig, vilket den gör och återhämtar sig och lever ytterligare en tid. Till slut dör den i alla fall och blir till mat åt hajarna. Jag bar filmen inom mig i flera dagar och det var inte med känslan att det jag sett var ondska! Tvärtom så var det vördnad inför Guds skapelse jag kände.

Vi kan konstatera att en värld helt utan lidande och död inte går att förena med biologiskt liv på en planet i ett solsystem som vårt. I så fall hade Gud fått skapa något helt annat än biologiskt och kolbaserat liv i en ändlig värld – vilket han kanske en dag kommer göra också.

Döden hos människan

Men skapades inte människan odödlig? Även om djur och växter var menade att ingå i ett kretslopp av liv och död så kanske människan var menad att stå utanför detta? Men ingenstans påstås detta.

Gud uppmanar ju människorna att vara fruktsamma och föröka sig. Men odödlighet kan inte förenas med fortplantningsförmåga: individer måste ju dö för att ge utrymme åt nya individer. Änglarna är odödliga men de fortplantar sig inte heller, och när vi uppstått i himlen för att aldrig mer dö så "gifter man sig inte eller blir bortgift, utan alla är som änglarna i himlen."⁴

---

⁴ Matt 22:30

Men Gud säger ju uttryckligen att människan ska dö den dagen hon äter av kunskapens träd: "Herren Gud gav detta bud: »Du får äta av alla träd i trädgården utom av trädet som ger kunskap om gott och ont. Den dag du äter av det trädet skall du dö.«"⁵

Men versen säger inte att hon var odödlig förut utan bara att det var förenat med dödsstraff att äta. Varningen handlar ju om att de ska dö den dagen som de äter av trädet. (Vilket de dock inte gjorde.) Det har tolkats som att människan blev dödlig när hon åt, men det är inte vad texten säger, och det sägs inget om att hon hade fått åtnjuta evigt liv om hon följt budet.

Ändå finns det en vers som handlar om att människan hade en potentialitet att leva för alltid:

"Herren Gud sade: »Människan har blivit som en av oss, med kunskap om gott och ont. Nu får hon inte plocka och äta också av livets träd, så att hon lever för alltid.«"⁶

Det som sägs där är att människan inte skapades odödlig utan bara hade förblivit det om hon åt av livets träd. Hade det räckt att äta en gång av livets träd, eller krävdes det en kontinuerlig tillgång till det? Det vet vi inte men med själva ordet "också" antyds att hon ännu inte hade hunnit äta av dess frukt.

Anledningen till att hon drevs ut ur Edens lustgård berodde inte på att hon åt av kunskapens träd utan att hon inte skulle kunna äta av livets träd. Men det innebär att människan inte skapades odödlig i sig, utan det vara bara en möjlighet för henne så länge hon hade tillgång till livets träd.

Efter fallet och Gud kallat samman mannen och kvinnan framför sig nämns döden igen: "I ditt anletes svett skall du äta av ditt bröd tills du vänder åter till jorden; ty av den är du tagen. Ty du är stoft, och till stoft skall du åter bli."⁷

Men här kopplas människans begränsade livslängd till att hon är tagen från jorden – inte till att hon åt av trädet. Människan formades av markens stoft och därför ska hon vända åter dit – oavsett om hon hade ätit av frukten eller inte. Vad den versen handlar om är att Gud förklarar för människan att hon är dödlig – hon är ju av markens stoft precis som djuren. Detta tycks alltså människan inte ha känt till tidigare.

Den fysiska döden är börda att bära, dödens realitet vilar som en skugga över våra liv. Men så skulle det inte behöva vara. När människan lever i gemenskap med Gud är den naturliga döden inget som behöver skrämma oss. Jag tänker på hur döden beskrivs i Franciskus solsång: "Tack Gud, för syster Död, som tar allt levande i förvar. Hon för oss i sin tysta vagn en afton hem från mödans mark."⁸ Det var inte döden i sig utan *fruktan* för döden som blev följderna av syndafallet.

Men tillbaks till dödsstraffet som inte verkställdes. De skulle ju dö den dag de åt av trädet, men inget hände. Var det bara ett tomt hot från Gud, eller lät han nåd gå före rätt?

Det som hände var att människan sprang och gömde sig för Gud. Plötsligt fanns där skam och rädsla för honom. Tidigare i Edens trädgård hade de levt i Guds omedelbara närhet men den dagen fördrevs de. Det var det som Gud menade när han sa att de skulle dö. Döden innebar att fördrivas från Eden, fördrivas från Gud. Det var inte den fysiska döden som det handlade om utan andliga döden, att vara skild från Gud.

Tobias Bäckström

---

⁵ 1 Mos 3:16-17

⁶ 1 Mos 3:22

⁷ 1 Mos 3:19

⁸ Sv Ps 23:6